

GAMLA TESTAMENTET

Bibelstudium, Öppna Bibelskolan, Korskyrkan, Borås

Torsdagen den 7 mars

Micael Nilsson

Ungefär två tredjedelar av din Bibel kallas för Gamla Testamentet. Frågan är: Vad ska du ha det till nu när du har fått ett nytt? För så är det ju att om någon skriver ett testamente, men senare bestämmer sig för att skriva ett nytt, ja då gäller ju inte längre det gamla. Är det så man ska se på Gamla Testamentet?

Och dessutom, det är ju så svårt! Alla dessa krig, all våldsamhet, alla dessa djuroffer... Hur ska man se på och förstå allt det där? Och alla lagar och bud vi läser om i Moseböckerna, ska vi följa dem eller inte? Vi kan räkna upp många frågor som säkert många av oss har ställt och ställer inför Gamla Testamentet.

Samtidigt ska man veta att den Bibel Jesus läste ju var just det vi kallar för Gamla Testamentet. Och när Paulus skriver i 2 Tim 3:16 att "Varje bok i skriften är inspirerad av Gud och till nytta när man undervisar, vederlägger, vägleder och fostrar till ett rättfärdigt liv..." så är det ju fortfarande Gamla Testamentet han avser. Och då får vi ju konstatera att Paulus inte alls ser på Gamla Testamentet som en gammal förbrukad bok, eller som ett makulerat testamente.

Låt oss börja med en stor fråga, som det kan vara viktigt att försöka reda ut åtminstone någon gång i sitt liv: **Vilken relation har en kristen människa till Gamla Testamentets innehåll och lagar?**

Detta är en stor fråga, som då och då flammats upp och blivit rätt stridbar under kyrkans historia. En del av oss studerade Apg förra terminen. Vi kunde då konstatera att den här frågan genast blev helt nödvändig att reda ut. Först var det inga stora problem. Nästan alla som kom till tro var judar. Men snart kom samarier, greker, romare och andra folk också till tro. Det uppstod blandade församlingar, och kanske t.o.m. församlingar där det fanns mycket få, om ens några judar. Och på posten kom förstas frågan hur detta skulle hanteras. Måste hedningarna bli judar innan de kunde bli kristna? Måste dessa nykristna omskäras. Och skulle de hålla Gamla Testamentets alla lagar angående matregler, högtider, klädregler osv? Dessa frågor blev ett konkret hot mot den nyfödda kyrkan, och mot människors samvetsfrid. Det blev

skälet till att apostlarna måste mötas i Apg 15 för att behandla den. Men det kan vi komma tillbaka till senare.

Jag ska försöka ge lite tankehjälp i detta genom att ge dig 6 riktlinjer. De är hämtade från en bok som heter "Att läsa och förstå Bibeln" av Gordon Fee och Douglas Stuart. "Det är bara att gratulera svensk kristenhet att den här boken nu finns tillgänglig på svenska", skrev Mikael Tellbe, när den kom ut. Och den har alltsedan dess varit en slags grundbok för biblisk läsförståelse för teologistudenter. Jag ska ge dig bokens huvudpunkter. Du kanske först kommer att studsa till för en del av det som sägs, men ge mig några minuter att försöka förklara så gott jag kan innan du bildar dig en uppfattning.

Gamla Testamentet innehåller över 600 bud. Israeliterna förväntades hålla alla dessa bud som ett tecken på att de levde i trohet mot Gud. Du finner dem från 2 Mos 22 till slutet av 5 Mos. Men hela den s.k. pentateuken, d.v.s. de fem Moseböckerna, brukar kallas för Lagen i judiskt språkbruk.

Här är nu frågan: Förväntas det att den som är kristen också ska hålla alla dessa 600 lagar? Jesus sa ju t.ex. i Matt 5:17-18: "Tro inte att jag har kommit för att upphäva lagen eller profeterna. Jag har inte kommit för att upphäva utan för att uppfylla. Sannerligen, innan himlen och jorden förgår, skall inte en enda bokstav, inte minsta prick i lagen förgå; inte förrän allt har skett." Här kommer sex påståenden om detta:

1. Gamla Testamentets lag är ett förbund

Ett förbund är ett bindande kontrakt där två parter har förpliktelser. Dessa förpliktelser är angivna i förbudstexten, i kontraktet. Så ingår Gud ett förbund med det judiska folket i 5 Mos 4:1-2: "Och nu, Israel, hör de stadgar och föreskrifter som jag lär er för att ni skall lyda dem. Då får ni leva och komma till det land som Herren, era fäders Gud, vill ge er, och ni får ta det i besittning. Ni skall inte lägga något till de befallningar jag ger er och inte heller dra ifrån något. Ni skall hålla Herrens, er Guds, bud, som jag ger er."

Vad är då lagen i Gamla Testamentet? Jo den är kontraktet på det förbund som ingås mellan Israel och Gud. Det är inte en förbundstext som reglerar Guds relation till alla människor, även om t.ex. de tio budorden säkert är god läsning och eftersträvansvärda riktlinjer för alla folk. Inte heller är det en förbundstext som reglerar förbundet mellan Gud och den kristna kyrkan. Så när Petrus börjar rygga tillbaka för dem som vill göra just detta, d.v.s. lägga den judiska lagen med omskärelse och allt övrigt på de troende i Galatien går Paulus öppet till rätta med honom med dessa ord, Gal 2:11-14: "Men när Kefas kom till Antiochia vände jag mig öppet mot honom. Han hade ju dömt sig själv. Ty innan det kom några från Jakob brukade han äta tillsammans med hedningarna, men när de hade kommit ville han inte vara med längre utan drog sig undan av fruktan för dem som höll fast vid omskärelsen. Samma hyckleri gjorde sig också de andra judarna skyldiga till, så att till och med Barnabas drogs med. Men när jag såg att de avvek från sanningen i evangeliet sade jag till Kefas i allas närvaro: **"Om du som är jude kan leva på hedningarnas vis i stället för på judarnas, varför vill du då tvinga hedningarna att göra sig till judar?"** Nej, detta är en förbundstext som handlar om Gud och Israel. Därför fortsätter Fee/Stuart med att säga:

2. Gamla Testamentet är inte vårt testamente

Vad betyder det? Betyder det att Gamla Testamentet inte angår oss? Nej, det betyder det ju inte, enligt 2 Tim 3:16. Dessa böcker är till nytta, skriver Paulus. Men det betyder att detta inte är den kontraktstext som reglerar det nya förbundet, d.v.s. vår gudsrelation. Lyssna, Hebr 9:15:

"Därför är det ett nytt förbund som Kristus förmedlar, för att de kallade skall få det utlovade eviga arvet, sedan han dött för att befria dem från överträdelserna under det förra förbundet." Ja, Paulus drar ut linjerna ännu tydligare när han skriver till kyrkan i Galatien att, Gal 5:2-6: "Hör på vad jag säger er, jag Paulus: om ni låter omskära er, har ni ingen nytta alls av Kristus. Jag försäkrar er igen: var och en som låter omskära sig är skyldig att hålla hela lagen. Ni är utestängda från Kristus, ni som söker er rättfärdighet i lagen; ni har hamnat utanför nåden. Ty vi väntar oss i vår ande att genom tron vinna den rättfärdighet som är vårt hopp. I ett liv med Kristus Jesus kommer det inte an på omskärelse eller förhud, utan på tron, som får sitt uttryck i kärlek." D.v.s. den som vill gå in under Gamla Testamentets alla lagar har gjort ett val, och blir skyldig att hålla hela lagen. Om vi söker vår rättfärdighet där istället för i Guds nåd, har vi hamnat vilse. Guds lag är nämligen en förbundstext som handlar om Guds relation till Israel. Den skulle enligt Gal 3:24 dra Israel till Kristus: "Så har alltså lagen varit vår övervakare tills Kristus kom, för att vi skulle göras rättfärdiga genom tron." Och fortfarande drar den i den troende juden. Och en dag ska det judiska folkets ögon öppnas för detta, enligt Rom 11:25-27: "Bröder, för att ni inte skall förlita er på ert eget förstånd vill jag att ni skall känna till denna hemlighet. En del av israeliterna är förstockade och skall förbli det tills hedningarna i fullt antal har nått målet. Men då skall hela Israel bli räddat, som det står skrivet: Från Sion skall befriaren komma och ta bort all synd från Jakob. Och detta mitt förbund med dem betyder att jag lyfter av dem deras synder."

Lagen i Gamla Testamentet är Guds gåva till det judiska folket. Och här, i ett brev till de kristna i Rom, talar Gud fortfarande om sitt förbund med Israel. Gordon Fee och Douglas Sturat skriver: "Därför kan vi knappast utgå från att det gamla förbundet automatiskt gäller oss. Vårt utgångsläge är istället att inget av dess bud eller lagar gäller oss, om de inte är förnyade i det nya förbundet."

Kort sagt lägger inte Nya Testamentet på en kristen att följa alla lagar som finns i Gamla Testamentet. Nej, detta är vad apostlarna kommer fram till efter att ha bett och utrett frågan i Apg 15:19-29: "Därför anser jag att vi inte skall göra det svårt för de hedningar som omvänder sig till Gud utan bara skriva till dem att de måste avhålla sig från sådant som har orenats genom avgudadyrkan och från otukt, köttet av kvävda djur och blod. Ty Mose har i alla tider haft sina förkunnare i varenda stad, och han läses i synagogorna varje sabbat." Då beslöt apostlarna och de äldste tillsammans med hela församlingen att bland sig utse några som skulle sändas till Antiochia i sällskap med Paulus och Barnabas. Det blev Judas som kallades Barsabbas och Silas, båda i ledande ställning bland bröderna, och de fick med sig detta brev: "Hälsningar från apostlarna och de äldste till bröderna av hednisk härkomst i Antiochia och Syrien och Kilikien. Vi har hört att några som kommit härifrån men utan vårt uppdrag har oroat er och vållat förvirring med vad de sagt. Vi har därför enhälligt beslutat att utse några talesmän och skicka dem till er tillsammans med våra kära bröder Barnabas och Paulus, dessa båda som har vågat livet för vår herre Jesu Kristi namn. Vi sänder alltså Judas och Silas, och de skall muntligen framföra samma meddelande. Den heliga anden och vi har beslutat att inte lägga någon börda på er utöver följande oeftergivliga krav: att ni avhåller er från kött som offrats till avgudar, blod, kött från kvävda djur och otukt. Om ni undviker allt sådant handlar ni rätt. Allt gott!"

3. Vissa bud från Gamla Testamentet har inte förnyats i Nya Testamentet

Man kan kanske säga att Mose lag består av fyra slags lagar. 1. Civilrättsliga lagar, som handlar om juridik och straffsätser för olika brott i det gamla Israel
2. Lagar som handlar om offer, gudstjänst och högtider.

3. Lagar som slår vakt om det unika med Israel, såsom klädeslagar och matlagar. Vi tar ett exempel på det, 3 Mos 19:19: "Du skall inte bära kläder som är vävda av två slags garn." Vad handlar det här om? Det handlar om att Israel ska vara annorlunda. Inte för sakens skull förstås. Detta är en referens till kananeisk religion där det fanns magiska föreställningar omkring detta med garnerna i kläderna. Gud säger helt enkelt till judarna att de inte ska tro på sådant nonsens eller beblanda sig med kanaaerna.

4. Etiska lagar, som handlar om moral, livsföring, som t.ex. de tio budorden.

Om detta kan man säga att de civilrättsliga lagarna inte förs över till församlingen. Vi uppmanas inte att upprätta samhällen baserade på gammaltestamentlig rättskipning.

När det gäller offerlagarna så är det ett av Hebreerbrevets stora teman, och poängen är där att alla dessa djuroffer, d.v.s. ett djur dog i ditt ställe, var profetiska handlingar som pekade fram mot Jesu offer. Efter Golgata behöver inga djur offras för människors synder. Det Jesus gjort är fullkomligt nog, Hebr 9:12-14: "Och med sitt eget blod, inte med blod av bockar och kalvar, har han en gång för alla trätt in i helgedomen och vunnit befrielse åt oss för evigt..."

När det gäller högtider och speciella festdagar, eller matregler, så läggs inte heller detta på kyrkan. D.v.s. de judiska högtiderna är mycket intressanta. Du är inte förbjuden att fira dem. Om du kommer tillbaka nästa gång så ska den kvällen handla om dessa högtider. Det finns mycket att upptäcka i dem och glädjas över. Men de läggs inte som en lag över den kristna människan. Just så öppen lämnar Paulus frågan i Rom 14:1-5: "Den som är svag i tron skall ni godta utan att sätta er till doms över olika uppfattningar. Den enes tro tillåter honom att äta vad som helst, medan den som är svag i tron bara äter grönsaker. Den som vågar äta skall inte förakta den som inte gör det; den som inte vågar äta skall inte döma den som vågar, Gud har ju godtagit honom. Vad har du för rätt att döma den som är i en annans tjänst? Om han står eller faller angår bara hans egen herre. Men han faller inte, ty Herren är stark nog att hålla honom upprätt. Den ene gör skillnad på dagar; för den andre är de alla likvärdiga. Var och en skall vara fast i sin övertygelse."

Men det som överförs och förnyas i Nya Testamentet är i hög grad de etiska lagarna, t.ex. de tio budorden. T.ex. tar Jesus upp ett antal lagar i Matt 5, som han belyser, breddar och fördjupar. Jag citerar Gordon Fee och Douglas Stuart igen: "Inför detta frågar man sig: 'Sa inte Jesus att vi fortfarande lydte under lagen, eftersom inte ett jota eller en punkt (den minsta ändring en penna kunde göra) fick försvinna från lagen.' Svaret blir: 'Nej, det var inte vad han sa.' Det han sa... var att lagen inte kunde ändras."

D.v.s. det Gud sagt i sin lag kvarstår för alltid. Men det betyder inte att allt i Mose lag läggs över dig som kristen. Jesus drog inte ett streck över Gamla Testamentet. Han "uppfyllde" det. Han levde efter alla buden utan att synda, och blev offerlammet som offrades i ditt ställe. Detta är för evigt sant. Och vi behöver Gamla Testamentet för att förstå vem Jesus är och vad han gör. Men det betyder uppenbarligen, enligt apostlamötets beslut, inte att Gud lägger lagens alla 600 bud på dig..

4. En del av det gamla förbundet är förnyat i det nya förbundet

Mycket av den etiska lagen från Gamla Testamentet återfinns och fördjupas i Nya Testamentet, som Matt 19:19: "Visa aktning för din far och din mor."

5. Hela den gammaltestamentliga lagen är fortfarande Guds ord, även om den inte i allt utgör Guds befallning till oss idag

D.v.s. Gud vill att vi ska ha kännedom om hans lag. Det finns mycket att lära sig om Gud och om livet genom att studera Gamla Testamentets lagar.

Ta t.ex. denna kända text, Mal 3:10: "För full tionde till förrådshuset, så att i mitt hus finns mat, och pröva så hurdan jag sedan blir, säger Herren Sebaot. Förvisso skall jag då öppna himmelens fönster över er och utgjuta över er riklig välsignelse."

Vad säger denna text. Den säger att den generöse blir välsignad. Du kanske inte behöver leva under detta som en lag för att bli rättfärdig. Men ändå är det sant. Kolla upp det. Vem är lyckligast och rikast, den snåle eller den generöse. Lagarna har mycket att lära oss som lärjungar till Jesus, utan att det betyder att vi måste gå in under detta som en lag.

6. Bara det som uttryckligen har överförts från Gamla Testamentet till det nya kan räknas som en del av Kristi bud

Gal 6:2: "Bär varandras bördor, så uppfyller ni Kristi lag." Det är kort sagt de bud Jesus gett oss, genom sin undervisning och genom att inspirera brevförfattarna genom den helige Ande so vi ska ge vidare, Matt 28:19-20: "Gå därför ut och gör alla folk till lärjungar: döp dem i Faderns och Sonens och den heliga Andens namn och lär dem att hålla alla de bud jag har gett er."

Vad är då vår relation som kristna till Gamla Testamentet?

För att svara korrekt måste frågan förstås breddas, för Gamla Testamentet är ju inte bara lagtexterna. Det innehåller ju mer än så. Här finns poesi, sånger, böner, berättelser och profetextor. Så här kommer några påstående om min relation till hela denna fantastiska text.

1. Gamla Testamentet är viktigt för mig som kristen för att det handlar om Jesus

Det finns en inneboende framtidsförväntan i hela Gamla Testamentet. Vi ska se nästa lektion på hur Gamla Testamentet är genomdat av förväntan. Någon ska komma. För Jesus är också Gamla Testamentets huvudperson.

2. Dessutom kan jag läsa Gamla Testamentet som en vittnesbördsbok, som beskriver människor som du och jag, som kämpat med både tvivel och förtvivlan, men mött Gud och fått hjälp. Deras möte med Gud kan hjälpa oss med vår eget möte med Gud.

3. Och inte bara handlar Gamla Testamentet om att Jesus kom, den handlar också om att han ska komma tillbaka

Gamla Testamentet är inte bara en historiebok, det är också en framtidsbok. Vad sägs om dessa ord från Dan 7:13-14: "Sedan fick jag, i min syn om natten, se hur en som liknade en människoson kom med himmelens skyar, och han närmade sig den gamle och fördes fram inför honom. Åt denne gavs välde och ära och rike, och alla folk och stammar och språk måste tjäna honom. Hans välde är ett evigt välde, som inte skall tas ifrån honom, och hans rike skall inte förstöras."

4. Sist av allt är Gamla Testamentet en alldeles fantastisk bönbok

Psaltaren var Jesu bönbok. När vi läser den, och ber den, så ber vi med honom.